

УДК 342.9(477)

DOI: 10.12958/2227-2844-2019-6(329)-2-14-25

Грицай Яна Олегівна,

здобувач Льотної академії Національного авіаційного університету,
м. Кропивницький, Україна.

kiusz@ukr.net

<https://orcid.org/0000-0002-5797-4258>

ЛІЦЕНЗУВАННЯ ТА АКРЕДИТАЦІЯ ПРИВАТНИХ УНІВЕРСИТЕТІВ – ДОСВІД НІМЕЧЧИНИ

Розвиток системи забезпечення якості освіти наріжний камінь трансформацій, які перманентно мають місце в університетській освіті України. Вивчення і аналіз поступового розвитку процесів ліцензування та акредитації як особливої процедури офіційного підтвердження права суб'єкту на ведення освітньої діяльності з додержанням правил, нормативних вимог і стандартів засвідчує наші устремління її оптимізації до кращих європейських практик. Однак, останні не є статичними. Європейські підходи також удосконалюються аби адекватно відповідати на зміни – явні і імпліцитні, що мають місце у вищій освіті диверсифікація вищої освіти, радикальне оновлення навчальних програм, посилення взаємозв'язку вищої школи ринком праці; розвиток соціального діалогу та соціального партнерства; рух від поняття кваліфікації до поняття компетенції; трактування якості вищої освіти як «спільного знаменника» реформ вищої освіти. Тому, вочевидь, системне і послідовне вивчення кращого зарубіжного досвіду, якого нам бракує, слугуватиме подальшій оптимізації адміністративно-процесуальних відносин вищих закладів освіти з органами публічної влади.

Питання ліцензування та акредитації в приватних університетах Німеччини як форми управління приватним сектором вищої освіти досліджували Л. Айзікова, Ф. Альтбах, В. Байденко, О. Васюк, Т. Гоголкіна, І. Добрянський, А. Космюцкий, Т. Коченкова, Х. Мюнклер, О. Федоров, В. Чорна. В Німеччині серед різноманітних адміністративних процедур у сфері освіти, у тому числі в діяльності вищих навчальних закладів, можна відзначити процедури створення та реорганізації ВЗО, ліцензування їх діяльності, акредитації; порядок прийому до вищих навчальних закладів; порядок індивідуального обліку результатів засвоєння студентами освітніх програм; процедури, пов'язані з реалізацією статусу студента; порядок, види й форми підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників; процедури визнання й установлення еквівалентності документів іноземних держав про вищу. Виділяючи в загальному масиві процедур у сфері освіти ті, що мають чітко виражений адміністративно-правовий характер, окремо слід

відзначити процедуру ліцензування вищих навчальних закладів та акредитацію.

Метою статті є дослідження процедури ліцензування та акредитації вищих навчальних закладів Німеччини приватної форми навчання, а також визначення змісту понять «ліцензування» та «акредитація». Розгляд сучасного стану проведення процедури у приватних навчальних закладах Німеччини та аналіз основних етапів їх реалізації.

В Європі дотепер відсутня єдина система інституціональної оцінки діяльності освітніх закладів, аналогічна системі акредитації у США, однак, у кожній країні існують свої підходи до забезпечення й оцінки якості вищої освіти. ВЗО створюють системи гарантій якості освіти, засновані на відповідності їхніх навчальних програм, матеріальних ресурсів, науково-методичного забезпечення, кадрів і структури управління певним вимогам із боку суспільства, особи, держави.

У Німеччині кожний університет повинен пройти перевірку якості, що може бути внутрішньою, якщо ВЗО задіює своїх експертів, або зовнішньою. У випадку останньої експерти запрошуються ззовні, зі спеціальних агентств, які проводять перевірку, адже «контроль якості освіти передбачає організацію акредитаційних агентств, незалежних від національних урядів і міжнародних організацій» (Грицай, 2016). Їхня оцінка ґрунтується на тих знаннях, навичках і вміннях, які здобули випускники.

Варто зауважити, що перевірка є обов'язком ВЗО, їхньою внутрішньою справою, в той час як здійснення акредитації покладене лише на зовнішнє агентство, яке обирається та оплачується ВЗО. Однак, агентства перевіряють не ВЗО, а конкретні освітні програми, тож на кожну освітню програму необхідно наймати таке агентство, яке б могло перевірити та допустити конкретну програму до користування (Баншерус, 2010). Нагальна проблема німецьких ВЗО полягає в тому, що вони не встигають подавати програми на акредитацію або не мають для цього необхідних коштів. Тому акредитованими є лише 3% нових програм, за іншими навчання ще не розпочалось (Носова 2012).

Перелік уповноважених агентств акредитації включає *Akkreditierungs-, Zertifizierungs- und Qualitätssicherungs-Institut (ACQUIN)* – інститут із забезпечення акредитації, сертифікації, контролю якості; *Akkreditierungsagentur für Studiengänge im Bereich Gesundheit und Soziales (AHPGS)* – акредитаційне агентство в галузі соціальних програм і програм здоров'я; *Agentur für Qualitätssicherung und Akkreditierung kanonischer Studiengänge (AKAST)* – агентство із забезпечення якості та акредитації канонічних програм; *Agentur für Qualitätssicherung durch Akkreditierung von Studiengängen (AQAS)* – агентство забезпечення якості акредитацією програм; *Akkreditierungsagentur für Studiengänge der Ingenieurwissenschaften, der Informatik, der Naturwissenschaften und der Mathematik (ASIIN)* – акредитаційне агентство з вивчення програм у царині інформатики, природничих наук і математики; *Foundation for*

International Business Administration Accreditation (FIBAA) – акредитаційний фонд з економіки (ділова адміністрація); *Organ für Akkreditierung und Qualitätssicherung der Schweizerischen Hochschulen (OAQ)* – орган з акредитації та забезпечення якості освіти Швейцарських ВНЗ; *Zentrale Evaluations- und Akkreditierungsagentur Hannover (ZEvA)* – центральне агентство з оцінки та акредитації в Ганновері; *Evaluationsagentur Baden-Württemberg (evalag)* – агентство з оцінки Баден-Вюртемберг; *Agentur für Qualitätssicherung und Akkreditierung Austria (AQ Austria)* – агентство із забезпечення якості та акредитації Австрія Акредитацію приватних і релігійних університетів з 2001 року проводить Німецька наукова рада (*Wissenschaftsrat*). Відповідно до резолюції Конференції міністрів освіти було створено Організацію з акредитації освітніх програм у Німеччині або Раду з акредитації, освітньої науки (КМК). Рада встановлює принципи й критерії акредитації освітніх програм усіх рівнів, які реалізують сертифіковані агентства.

Серед акредитаційних агентств, які працюють у Німеччині, наявні й закордонні. У більшості держав всі ВЗО мають право отримати акредитацію іноземних установ. У Німеччині це можливо лише у випадку акредитації спільних освітніх програм, у той час як такі програми можуть лише визнаватися валідними, але не акредитуватися зарубіжними агентствами.

Поява акредитаційних агентств була результатом наполегливої роботи зі створення інфраструктури установ, які організують процедуру акредитації, і розроблення критеріїв її проведення. Ця робота тривала з 1999 по 2001 р., тож до 2001 р. в Німеччині практично завершилося формування дворівневої системи акредитації, що, на думку Л. Шеремет (*Шеремет 2009*), фактично означає зміну парадигми розвитку вищої освіти в Німеччині.

Центральним органом в німецькій системі акредитації (СА) є Організація з акредитації навчальних спеціальностей/програм Німеччини, створена 8 грудня 1998 р. за спільної ініціативи Конференції міністрів освіти земель та ректорів німецьких ВЗО. Частіше її називають Акредитаційна рада (*Akkreditierungsrat*). Завдання Ради полягає в атестації чи акредитації агентств, які, своєю чергою, мають здійснювати акредитацію навчальних програм (спеціальностей) за рівнями бакалавр і магістр. Агентства утворюють другий рівень СА. Як агентства, так і акредитовані ними спеціальності, отримують у разі успішного проходження експертизи знак якості Акредитаційної ради (АР). Рада також визначає вимоги до процедури акредитації спеціальностей, систем забезпечення якості та агентств, відповідає за здійснення акредитації на основі надійних, прозорих та міжнародновизнаних критеріїв.

Діяльність Організації з акредитації навчальних спеціальностей спрямована на врегулювання/регламентацію процесу акредитації (визначення правил, засад і меж повноважень), акредитування та реакредитування агентств на певний термін, узгодження спільних та

специфічних для кожної землі структурних вимог до акредитації, інтенсифікацію міжнародної співпраці в галузі акредитації та забезпечення якості, сприяння конкуренції між агентствами, оприлюднення результатів акредитації, тобто регулярне звітування перед представниками земель про акредитаційні процеси та моніторинг здійснення акредитації агентствами.

Таким чином, німецька акредитаційна система характеризується децентралізованою організацією (рис. 1). Акредитація окремих спеціальностей (програмна акредитація) та внутрішніх систем забезпечення якості ВНЗ (системна акредитація) проводиться акредитаційними агентствами, які отримали дозвіл від АР. Правовий фундамент СА становлять закон Про заснування організації з акредитації навчальних спеціальностей/програм у Німеччині (*Stiftung zur Akkreditierung von Studiengängen in Deutschland*); угоди між Організацією та агентствами, що визначають права й обов'язки партнерів по СА; договори, за якими агентства зобов'язуються виконувати рішення АР та спиратися на спільні (для всіх земель) структурні вимоги Конференції міністрів освіти (*Landergemeinsamen Strukturvorgaben der Kultursministerkonferenz*).

До складу АР входять 4 представники державних ВЗО, 4 представники земель, 5 представників професійної практики (один з яких є уповноваженим зі службового права відповідного земельного міністерства), двоє студентів, двоє іноземних фахівців з акредитації та один представник агентства з правом дорадчого голосу.

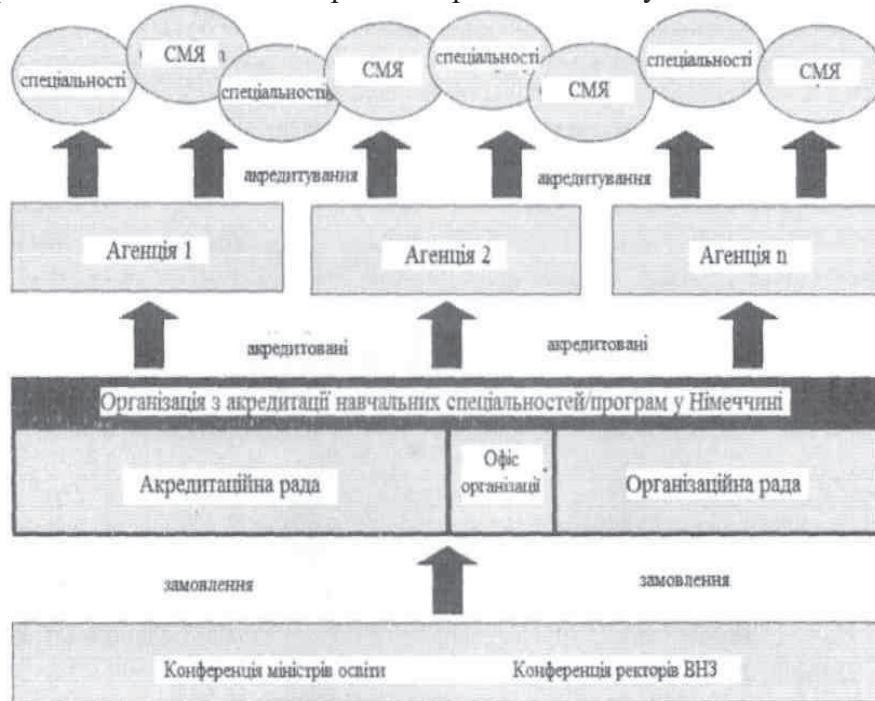

Рис. 1. Німецька система акредитації

Крім того, на першому рівні німецької СА, поряд із акредитаційною, діє Організаційна рада (*Stiftungsrat*), яка здійснює моніторинг правомірності та ефективності роботи АР і Організації загалом. До її складу входять 6 представників від земель (призначені Конференцією міністрів освіти на 4 роки) та 5 – від Конференції ректорів (призначені на 4 роки).

За час, що минув від почату століття, розв'язання питання акредитації програм і ВЗО за всіма циклами (освітніми рівнями) набуло в Німеччині масштабного втілення. За даними Федеральної статистичної служби, у 2014 р. у Німеччині налічувалося 423 ВЗО, серед яких: 106 університетів (у тому числі 34 приватних), 76 педагогічних, теологічних та мистецьких вищих шкіл, 212 професійних вищих шкіл та 29 вищих шкіл з управління. За статистикою АР, станом на 22.05.2016 р. офіційно зареєстрованими є 18089 спеціальностей, які можна здобути в німецьких ВНЗ. Серед них 8186 із рівнем бакалавра (з них акредитовано 58,16%) та 8105 з рівнем магістра (акредитовано 51,6%) [5].

Офіційні статистичні дані щодо акредитації спеціальностей за профілем ВЗО подано в таблиці 2.1.

Таблиця 1

Акредитовані спеціальності в німецьких ВЗО за профілем закладів

Профіль ВЗО	Бакалавр	Магістр	Диплом/ Магістр	Разом
Математичні та природознавчі науки	947	749	1	1697
Сільське, лісове, домашнє господарство та харчова промисловість	106	103		209
Інженерні науки	1280	975		2255
Мистецтво та музика	292	233		525
Юридичні, соціальні, економічні науки	1247	1183	3	2433
Медичні науки	374	314		688
Мово- та культурознавство	1293	1037	26	2356

Узагальнену інформацію про акредитацію спеціальностей у німецьких ВЗО різних типів у розрізі освітньо-кваліфікаційних рівнів (ступенів) бакалавра, магістра та «диплом/магістра» представлено в таблиці 2.2.

Таблиця 2

Акредитовані спеціальності за рівнями у ВЗО різних типів

Тип ВЗО	Бакалавр	Магістр	Диплом/ Магістр	Разом
Університети/приватні	2066/561	2491/503	26/6	4583/1070
Вищі технічні школи/приватні	2561/422	1459/348	2	4022/770
Мистецькі та музичні вищі школи/приватні		186/27		186/27
Разом	4627/983	4136/878	28/6	8791/1867

У графі «Диплом/Магістр» обох останніх таблиць подано інформацію щодо ВЗО, які продовжують здійснювати підготовку фахівців за національною традицією і видавати документи про освіту за освітньо-кваліфікаційними рівнями (ступенями), що склалися до підписання Німеччиною Болонської декларації.

Станом на січень 2015 р., за статистичними даними АР, акредитацію системи забезпечення якості успішно пройшли двадцять шість, у тридцяти навчальних закладах, процедура ще тривала до травня відповідного року, ситуація залишалася незмінною. П'ять із двадцяти шести акредитованих університетів, а саме Мюнхенський технічний університет, Гейдельберзький університет Рупрехта-Карла, Тюбінгенський університет Еберхарда Карла, Дрезденський технічний університет та Університет Карлсруе входять до рейтингу *The Times Higher Education World University Rankings*.

Нині уряд Німеччини провадить політику жорсткої диференціації всіх закладів вищої освіти за якістю надаваних науково-освітніх послуг. У цьому аспекті Університети Німеччини можна умовно розділити на чотири типи.

ВЗО першого типу (елітні університети) фокусують свою діяльність на наукових дослідженнях і посідають чільні позиції у світових рейтингах університетів. ВЗО цього типу інтенсивно співпрацюють із науково-дослідними інститутами, забезпечують інноваційний, «проривний» характер проведених досліджень, є привабливим місцем роботи для видатних вчених і місцем навчання особливо амбітних студентів.

Значна кількість університетів належить до другого типу ВЗО, які мають низку напрямів науково-освітньої діяльності, відомих на національному рівні. Ці ВЗО можуть залучати видатних вчених і здібних студентів лише на певні факультети, кафедри та напрями підготовки.

Третій тип ВЗО об'єднує найбільшу кількість університетів, які є регіональними «провайдерами», тобто рекрутують студентів насамперед зі свого регіону й задовольняють у процесі своєї науково-освітньої діяльності регіональні потреби. Регіональні університети виконують замовлення місцевих підприємств і організацій на підготовку кадрів і наукові розробки.

Четвертий тип ВЗО концентрує свою увагу, переважно, на науково-освітній діяльності, «далекій» від великої науки і має прикладний характер.

З огляду на викладення, освітній менеджмент сучасного німецького ВЗО повинен бути чітко зорієнтований на те, яким чином забезпечити гідне місце університету як навчальної та науково-дослідницької установи серед найпрестижнішої групи університетів. Тож, користуючись тим, що в Німеччині немає державних освітніх стандартів, кожний ВЗО самостійно розробляє освітню програму, орієнтуючись на потреби роботодавців, для яких вони готують фахівців (Грищенко 2015).

Програми мають модульну структуру й велику кількість напрямів. Наприклад, у технічному університеті імені Людвіга і Максиміліана їх налічується п'ятдесят вісім, з них чотирнадцять – англійською мовою, а для дисциплін за вибором відсоток англомовних курсів сягає 75%.

Крім того, ВЗО Німеччини надають студентам усіх факультетів можливість безкоштовно оволодіти додатковими кваліфікаціями, які можуть бути корисними під час пошуку роботи. Це включає різні лекції, семінари, практичні заняття, на яких студентів навчають комп'ютерних програм, іноземних мов, ключових соціальних і комунікативних компетенцій (виступ перед певною аудиторією, ведення необхідного діалогу, ділова переписка, складання претензій, робота в колективі, вирішення конфліктних ситуацій, основи журналістики, громадська робота тощо). Набуті в такий спосіб компетенції мають стати у пригоді не лише під час пошуку роботи, а й у трудовій діяльності. Безумовно, що для цього потрібно залучати додаткових викладачів. Ця проблема вирішується шляхом залучення студентів старших курсів на безоплатній основі. Таким чином, студенти мають можливість набувати практичного досвіду викладання.

Таке поєднання стало кроком до визнання необхідності дуальної освіти ВЗО – роботодавець. Теорія вивчається у ВЗО, а практика – у роботодавця. Як зазначає керівник міжнародного департаменту групи ВВW Е.В. Фолькер Фальх, «аналіз економіки Німеччини показав, що ту кризу, яка виникла 8 років тому, країна пройшла досить стабільно й, насамперед, тому, що ми маємо нову форму навчання фахівців. Можливо, у нас ще не все на рівні, проте, в нас дуже добра професійна підготовка. Раніше підприємства шукали фахівців, а сьогодні вони готують їх собі спільно з ВЗО. Це пояснюється тим, що економічні процеси стають комплекснішими і складнішими, а відтак, питання підготовки фахівців викликає дуже великий інтерес як з боку роботодавців, так і з боку навчальних закладів» (див. Галушак).

Іншим пріоритетом у питаннях контролю якості освіти в Німеччині є адаптація до загальноєвропейських вимог. У січні 2002 р. був заснований європейських реєстр забезпечення якості вищої освіти (*EQAR*). Декілька акредитаційних агентств Німеччини знаходяться в цьому реєстрі. Із прийняттям у 2005 р. Європейських стандартів і керівних принципів (*ES9*) із контролю якості, з'явилася можливість до співпраці європейських держав у цьому питанні.

Ще однією сферою взаємовизнання якості освіти та кваліфікацій фахівців є міждержавне (міжнародне) визнання дипломів [Порівняльний огляд систем оцінки]. Останнє можливе, як:

- історично сформоване суб'єктивне визнання якості підготовки фахівців, здійснене в закордонному ВЗО, вищою школою, роботодавцем чи державою загалом щодо окремих навчальних курсів або програм (кваліфікації) загалом. Наприклад, загальновизнаними є дипломи провідних університетів Європи (Кембридж, Оксфорд, Сорбонна та ін.);

• вироблення загальноєвропейської системи визнання дипломів про освіту чи кваліфікацію як результат уніфікації первинної форми цих дипломів (чи додатків до них), а надалі – систем організації навчального процесу не лише за спеціальностями і програмами, а й цілісно.

Висновки.

1. Аналіз практичного розв'язання німецькими ВЗО продиктованих вимогами часу завдань контролю якості освіти свідчить про те, що за рівневою характеристикою вони співвідносяться з експертизою (внутрішній – загальноуніверситетський, факультетський, кафедральний – моніторинг програм і ВЗО загалом) та акредитацією (зовнішній національний та регіональний контроль).

2. Одним із найважливіших інструментів професійного та соціального контролю ефективності діяльності ВЗО та забезпечення якості освіти як на національному, так і на міжнародному рівнях, є механізми експертизи, ліцензування та акредитації вищих закладів освіти.

3. Важливою ланкою державної якості вищої освіти є акредитація всіх ВЗО, в тому числі й приватних. Для системи акредитації ФРН характерна децентралізована організація. У країні функціонує 10 акредитаційних агентств.

4. Після приєднання до Болонського процесу в 1999 р. вища школа Німеччини успішно розв'язує завдання реформування навчального процесу (запровадження дворівневої системи академічних ступенів бакалавр/магістр), досягнення прозорості освітнього процесу та його результатів, взаємного визнання дипломів і кваліфікацій.

5. Подальший науковий пошук можливий у площині співставлення досліджуваних процедур окремих європейських країн.

Список використаної літератури

- 1. Баншерус У.,** Гульбинс Ф., Химпеле К., Шпак С. Болонский процесс между требованием и реальностью. *Основные тенденции развития высшего образования: глобальные и болонские измерения* / под науч. ред. д-ра пед. наук, проф. В. И. Байденко. М.: Исследовательский центр проблем качества подготовки специалистов, 2010. С. 311–350.
- 2. Галушак І.** Німецький досвід профтехосвіти реалізують на Волині та Львівщині [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://ua-ekonomist.com/13930-nmeckiy-dosvd-proftehosvti-realzuyut-na-volin-ta-lvvschin.html>.
- 3. Грицай Я. О.** Частное высшее образование в контексте философии 21 века. *Науковий огляд*. 2016. №6(27). С. 1–9.
- 4. Грищенко І. М.,** Цимбаленко Н. В., Нефедова Т. М. Підвищення ефективності діяльності вищих навчальних закладів як передумова забезпечення потреб ринку праці. *Ринок праці та зайнятість населення*. 2015. Вип. 2. С. 32–35.
- 5. Kovce Ph.,** Priddat B.P. Die Aufgabe der Bildung. *Aussichten der Universität*. Marburg: Metropolis-Verlag, 2015. 258 p.
- 6. Lanzendorf U.,** Pasternack P. Landeshochschulpolitiken. *Der Politik der*

Bundesländer. Staatstätigkeit im Vergleich / Eds. Hildebrandt A., Wolf F. Wiesbaden, 2008. pp. 43–66. **7. Носова О. В.,** Маковоз О. С. Вища освіта в Німеччині в контексті болонського процесу. *Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг*. 2012. Вип. 2. С. 341–347. **8. Свіжевська С. А.** Формування сучасних підходів до акредитації у ВНЗ України. *Вища школа*. 2013. №6. С. 21–35. **9. Свіжевська С.** Шлях акредитації в Україні: революція та еволюція. *Вища освіта України: теорет. та наук.-метод. часопис*. К.: Педагогічна преса, 2013. №3(50). – Т. II. Темат. вип. «Педагогіка вищої школи: методологія, теорія, технології». С. 20–26. **10. Фролов Ю. М.** Ліцензування діяльності вищих навчальних закладів України як адміністративна процедура. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права*. 2013. Вип. 11. С. 291–295. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzlubp_2013_11_74. **11. Шеремет Л. А.** Особливості освіти Німеччини та її участь у Болонському процесі. *Теорія і практика управління соціальними системами: філософія, психологія, педагогіка, соціологія*. 2009. № 4. С. 70–76.

Referencts

1. Bansherus, U. & Gul'bins, F., Himpele, K., Shpak, S. (2010). Bolonskij process mezhdru trebovaniem i real'nost'yu [The Bologna process between demand and reality]. *Osnovnye tendencii razvitiya vysshego obrazovaniya: global'nye i bolonskie izmereniya – Major trends in higher education: global and Bologna dimensions*. M.: Issledovatel'skij centr problem kachestva podgotovki specialistov (pp. 311-350) [in Russian]. **2. Halushchak, I.** Nimetskyi dosvid proftekhosvity realizuiut na Volyni ta Lvivshchyni [German experience in vocational education is being implemented in Volyn and Lviv]. Retrieved from <http://ua-ekonomist.com/13930-nmeckiy-dosvd-proftehosviti-realzuyut-na-volin-ta-lvvschin.html> [in Ukrainian]. **3. Gricaj, Ya. O.** (2016). Chastnoe vysshee obrazovanie v kontekste filosofii 21 veka [Private higher education in the context of 21st century philosophy]. *Naukovyi ohliad – Scientific review*, 6(27), 1-9 [in Russian]. **4. Hryshchenko, I. M. & Tsymbalenko, N. V.,** Nefedova, T. M. (2015). Pidvyshchennia efektyvnosti diialnosti vyshchykh navchalnykh zakladiv yak peredumova zabezpechennia potreb rynku pratsi [Improving the efficiency of higher education institutions as a prerequisite for meeting labor market needs]. *Rynok pratsi ta zainiatist naseleennia – Labor market and employment*, 2, 32-35 [in Ukrainian]. **5. Kovce, Ph. & Priddat, B. P.** (2015). Die Aufgabe der Bildung. Aussichten der Universität. – Marburg: Metropolis-Verlag. **6. Lanzendorf, U. & Pasternack, P.** (2008). Landeshochschukpolitiken. Der Politik der Bundesländer. Staatstätigkeit im Vergleich / Hildebrandt A., Wolf F. (Eds.). Wiesbaden (pp. 43-66). **7. Nosova, O. V. & Makovoz, O. S.** (2012). Vyscha osvita v Nimechchyni v konteksti bolonskoho protsesu [Higher education in Germany in the context of the Bologna process]. *Ekonomichna stratehiia i perspektyvy rozvytku sfery*

torhivli ta posluh – Economic strategy and prospects for development of trade and services, 2, 341-347 [in Ukrainian]. **8. Svizhevska, S. A.** (2013). Formuvannia suchasnykh pidkhodiv do akredytatsii u VNZ Ukrainy [Formation of modern approaches to accreditation in Ukrainian universities]. *Vyshcha shkola – High school*, 6, 21-35 [in Ukrainian]. **9. Svizhevska, S.** (2013). Shliakh akredytatsii v Ukraini: revoliutsiia ta evoliutsiia [The path of accreditation in Ukraine: revolution and evolution]. *Vyshcha osvita Ukrainy – Higher education in Ukraine*, 3(50). Vols. II. Pedagogika vyshchoi shkoly: metodolohiia, teoriia, tekhnolohii. K.: Pedagogichna presa (pp. 20-26) [in Ukrainian]. **10. Frolov, Yu. M.** (2013). Litsenzuvannia diialnosti vyshchykh navchalnykh zakladiv Ukrainy yak administratyvna protsedura [Licensing of higher education institutions in Ukraine as an administrative procedure]. *Naukovi zapysky Lvivskoho universytetu biznesu ta prava – Scientific notes of Lviv University of Business and Law*, 11, 291-295. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzlubp_2013_11_74 [in Ukrainian]. **11. Sheremet, L. A.** (2009). Osoblyvosti osvity Nimechchyny ta yii uchast u Bolonskomu protsesi [Features of German education and its participation in the Bologna process]. *Teoriia i praktyka upravlinnia sotsialnyimi systemamy: filozofii, psykholohiia, pedagogika, sotsiologhiia – Theory and practice of social systems management: philosophy, psychology, pedagogy, sociology*, 4, 70-76 [in Ukrainian].

Грицай Я. О. Ліцензування та акредитація приватних університетів – досвід Німеччини

Найефективнішими сучасними формами управління ВЗО є ліцензування, експертиза, (оцінка) та акредитація. В Німеччині до всіх процедур моніторингу якості, як і до розв'язання інших завдань Болонської декларації обов'язково долучаються представники Вільного союзу студентів та Федерального союзу роботодавців. Особлива увага приділяється оцінці успішності студентів, науково-дослідної роботи та міжнародних зв'язків. Ліцензування та акредитація здійснюються державними чи іншими органами на основі ustalених критеріїв, адже ВЗО або програми навчання повинні відповідати певним мінімальним вимогам. Оцінка (атестація) може ґрунтуватися на джерелах інформації широкого спектру, і до неї можуть бути залучені як місцеві, так і запрошені фахівці. Її головною метою можуть бути як процес, так і результати навчання. Проте загалом, розрахунок на диференційоване й детальне оцінювання нагадує акредитацію та ліцензування з їхнім порогом мінімальних вимог. У тексті Берлінського комюніке наголошується на відповідальності кожного навчального закладу за якість навчання і створення можливостей для перевірки якості вищої освіти на національному рівні. Зокрема вказується, що система забезпечення якості освіти повинна включати оцінку програм і навчальних закладів (у тому числі, оцінювання, зовнішню експертизу,

участь студентів і публікацію результатів) та передбачати наявність акредитації, сертифікації або подібних процедур.

Зауважимо, що терміни «ліцензування», «експертиза», «оцінка» та «акредитація» не завжди адекватно використовуються в країнах Центральної, Східної та Західної Європи в дискусіях щодо питань політики в галузі освіти [Особливості систем оцінки]. Це, головним чином, стосується термінів і процедур акредитації та атестації (оцінки). Деколи складно чітко розрізнити «ліцензування», «акредитацію», «експертизу» та «оцінку», оскільки як у дискусіях, так і на практиці, мають місце перетин і навіть змішування цих понять і процесів.

Ключові слова: вищий навчальний заклад, приватний вищий навчальний заклад, освітня діяльність, атестація (оцінка), ліцензування, акредитація, експертиза, сертифікат.

Грицай Я. О. Лицензирования и аккредитации частных университетов – опыт Германии

Наиболее эффективными современными формами управления ВУЗами является лицензирование, экспертиза, (оценка) и аккредитация. В Германии ко всем процедурам мониторинга качества, как и к решению других задач Болонской декларации обязательно приобщаются представители Свободного союза студентов и Федерального союза работодателей. Особое внимание уделяется оценке успеваемости студентов, научно-исследовательской работе и международным связям. Лицензирование и аккредитация осуществляются государственными или иными органами на основе устоявшихся критериев, ведь ВУЗ или программы обучения должны соответствовать определенным минимальным требованиям. Оценка (аттестация) может основываться на источниках информации широкого спектра, к ней могут быть привлечены как местные, так и приглашенные специалисты. Ее главной целью могут быть как процесс, так и результаты обучения. Однако в целом, расчет на дифференцированное и детальное оценивание напоминает аккредитацию и лицензирование с их порогом минимальных требований. В тексте Берлинского коммюнике осуществляется требования на ответственность каждого учебного заведения за качество обучения и создания возможностей для проверки качества высшего образования на национальном уровне. В частности указывается, что система обеспечения качества образования должна включать оценку программ и учебных заведений (в том числе, оценки, внешнюю экспертизу, участие студентов и публикацию результатов) и предусматривать наличие аккредитации, сертификации или подобных процедур.

Заметим, что термины «лицензирования», «экспертиза», «оценка» и «аккредитация» не всегда адекватно используются в странах Центральной, Восточной и Западной Европы в дискуссиях по вопросам политики в области образования [Особенности систем оценки]. Это, главным образом, касается сроков и процедур аккредитации и аттестации

(оценки). Иногда сложно четко различить «лицензирование», «аккредитацию», «экспертизу» и «оценку», поскольку как в дискуссиях, так и на практике, имеют место пересечение и даже смешивание этих понятий и процессов.

Ключевые слова: высшее учебное заведение, частное высшее учебное заведение, образовательная деятельность, аттестация (оценка), лицензирование, аккредитация, экспертиза, сертификат.

Grytsay Y. Licensing and Accreditation of Private Universities - the Experience of Germany

The most effective modern forms of WHO management are licensing, expertise, (evaluation) and accreditation. In Germany, representatives of the Free Students' Union and the Federal Employers' Union must be involved in all quality monitoring procedures, as well as in solving other tasks of the Bologna Declaration. Particular attention is given to assessing student achievement, research and international relations. Licensing and accreditation are carried out by government or other bodies on the basis of established criteria, since WHO or training programs must meet certain minimum requirements. Assessment (certification) can be based on sources of information of a wide range, and can be involved by both local and invited experts. Its main purpose can be both process and learning outcomes. However, in general, the calculation of differentiated and detailed assessment is reminiscent of accreditation and licensing with their minimum requirements threshold. The Berlin text of the communiqué stresses the responsibility of each educational institution for the quality of education and the creation of opportunities to check the quality of higher education at national level. In particular, it is stated that the quality assurance system of the education should include evaluation of programs and educational institutions (including evaluation, external expertise, student involvement and publication of results) and provide for accreditation, certification or similar procedures.

Note that the terms "licensing", "expertise", "assessment" and "accreditation" are not always adequately used in Central, Eastern and Western European countries in discussions on education policy [Features of assessment systems]. This mainly applies to the terms and procedures of accreditation and certification (assessment). Sometimes it is difficult to clearly distinguish between "licensing", "accreditation", "expertise" and "evaluation", because in discussions and in practice, there are intersections and even a mix of these concepts and processes.

Key words: higher education institution, private higher education institution, educational activity, attestation (assessment), licensing, accreditation, expertise, certificate.

Стаття надійшла до редакції 03.09.2019 р.

Прийнято до друку 25.10.2019 р.

Рецензент – д.п.н., проф. Добрянський І. А.